

UDC | УДК : 344.15

**Анотація:** У статті розглядається питання про систему покарань згідно Єдиного кодексу військової юстиції США. На підставі аналізу чинного законодавства виділяються 14 спеціальних видів покарань, що можуть призначатися військовими судами США. Звертається увага на порядок виконання деяких з цих видів покарань.

**Ключові слова:** казарменний арешт; суворий режим тримання на гауптвахті; дисциплінарний арешт; звільнення за негідну поведінку; звільнення з негативним відгуком

## EXECUTION OF PUNISHMENTS UNDER THE UNIFORM CODE OF MILITARY JUSTICE OF THE USA

OVCHARENKO A.

*postgraduate,**National Academy of Prosecution of Ukraine*

### ABSTRACT

**Purpose.** To provide a view point at a certain part of American military legislation and to establish in the study the list of punishments that can be appointed by the US courts martial under the Uniform Code of Military Justice (UCMJ) of 1951. The positive experience of the United States may be effectively used in different points taken a look at downwards in Value.

**Approach.** Given the early transition of the Armed Forces of the United States to the contract basis, the level of development of the system of punishments for military as well as the research of specific punishments under the UCMJ should attract adequate attention today. Military penal law of the US is partially codified and included into the legal system of the country as a federal law – UCMJ, which is valid through present with the numerous changes (amendments) which need special analyses.

**Findings.** In certain respect it would be appropriate to introduce such penalties as the “dishonorable discharge” (clipped corner discharge) and bad-conduct discharge, as well as dismissal and short-term imprisonment in a special military penitentiary institution. Occurrence of the so-called “dishonorable discharge” as special form of punishment in the national legal system of Ukraine could create an effective preventive mechanism to avoid criminality among servicemen.

**Value.** Search material of the paper may be included into the study program of adequate colleges and universities.

# ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ЗА ЄДИНИМ КОДЕКСОМ ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ США

А. С. ОВЧАРЕНКО

*аспірант,**Національна академія прокуратури України*✉ зв'язок з автором: [xanten@i.ua](mailto:xanten@i.ua)

Указом Президента України № 562/2013 «Про строки проведення чергових призовів, чергові призови громадян України на строкову військову службу до внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України та звільнення в запас військовослужбовців у 2014 році» від 4 жовтня 2013 року скасовано проведення призовів на строкову військову до лав Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту з 2014 року, які надалі будуть комплектуватися військовослужбовцями за контрактом. Але в той же час указом передбачено проведення призовів на строкову військову службу до внутрішніх військ МВС і надалі.

Поступовий перехід Збройних Сил України на професійні засади обумовлює і концептуальні зміни щодо питань відповідальності військовослужбовців, зокрема видів покарань, які можуть до них застосовуватися. Наприклад, відповідно до ст. 62 Кримінального кодексу України покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні призначається військовослужбовцям строкової служби. Якщо такої категорії військовослужбовців не буде, то зникне спеціальний суб'єкт, якому за наявності підстав може бути призначене покарання, а отже ця норма потребуватиме законодавчих змін.

Багаторічний досвід США з питань особливостей притягнення до кримінальної відповідальності військовослужбовців може бути корисним для імплементації в правову систему України. Взагалі, можна сказати, що диференційований підхід до призначення покарання військовослужбовцям був запропонований ще батьками-засновниками в так званому «Біллі про права», внесеному до Конгресу США в 1789 році і ратифікованому в 1791 році. Зокрема, про особливості залучення військовослужбовців сухопутних або військово-морських сил говорить п'ята поправка Конституції США [10]. Також,

Moreover, the positive experience of the US could be used to find such special punishments that are appropriate to be implemented in Ukrainian legal system in terms of changes in the structure of Armed Forces of Ukraine due to the active military and law reform.

**Keywords:** arrest; confinement on bread and water; correctional custody; bad-conduct discharge; dishonorable discharge

## ИСПОЛНЕНИЕ НАКАЗАНИЙ ПО ЕДИНОМУ КОДЕКСУ ВОЕННОЙ ЮСТИЦИИ США

ОВЧАРЕНКО А. С.

*аспирант,*

*Национальная академия прокуратуры Украины*

**Аннотация:** В статье рассматривается вопрос о системе наказаний согласно Единому кодексу военной юстиции США. На основании анализа действующего законодательства выделяются 14 специальных видов наказаний, которые могут назначаться военными судами США. Затрагивается порядок исполнения некоторых из этих видов наказаний.

**Ключевые слова:** казарменный арест; строгий режим содержания на гауптвахте; дисциплинарный арест; увольнение за недостойное поведение; увольнение с негативным отзывом



### OPEN ACCESS

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

враховуючи ранній перехід Збройних Сил США на контрактну основу, ступінь розробленості системи покарань для військовослужбовців, дослідження спеціальних видів покарань за Єдиним кодексом військової юстиції є досить актуальним сьогодні.

У зв'язку з переходом на контрактну форму комплектування Збройних Сил, досвід США щодо виконання покарань відносно засуджених військовослужбовців займалися такі вчені, як М. О. Петухов, А. А. Толкаченко, В. В. Сідорин, М. О. Шулепов та інші. Разом з тим, поза увагою вчених залишалися питання визначення повного переліку видів покарань, які передбачені Єдиним кодексом військової юстиції США.

Завданням цієї статті є встановлення вичерпного переліку видів покарань, що можуть призначати військові суди США відповідно до Єдиного кодексу військової юстиції. Позитивний досвід США може бути використаний з метою відшукування таких спеціальних покарань, які доцільно запровадити у нашу правову систему в умовах змін структури Збройних Сил України внаслідок військово-правової реформи.

З метою забезпечення обороноздатності у світовій практиці в окремих національних правових системах історично складається відокремлене законодавче регулювання кримінальної відповідальності військовослужбовців. Залежно від законодавчої техніки, яка існує у тій чи іншій державі, належності її правової системи до тієї чи іншої правової сім'ї, а також з урахуванням фактичного положення збройних сил у системі державних органів виокремлення джерел військово-кримінального та військово-пенітенціарного права здійснюється по-різному.

У США військово-кримінальне законодавство частково кодифіковане, включено в правову систему країни у вигляді федерального закону – Єдиного кодексу військової юстиції 1951 р. (Uniform Code of military justice, скорочено – UCMJ), який з численними змінами (доповненнями) діє по теперішній час. Цей своєрідний законодавчий акт прийнятий вищим законодавчим органом країни – Конгресом США і включений в якості 10-го розділу до Зводу законів США [14, с. 46].

ЕКВЮ США містить як кримінально-правові норми, так і норми, що регулюють створення і компетенцію військових судів, процедуру розгляду кримінальних і дисциплінарних справ, визначає права військового командування з накладення стягнень на підлеглих і наділяє посадових осіб армії відповідними повноваженнями у кримінальному судочинстві [9, с. 382].

Зміст ЕКВЮ США відбивається в його структурі. Він складається з дванадцяти глав: «I. Загальні положення» (ст.ст. 1–6а); «II. і запобіжні заходи» (ст.ст. 7–14); «III. Дисциплінарні стягнення» (ст. 15); «IV. Юрисдикція військових судів» (ст.ст. 16–

21); «V. Освіта військових судів» (ст.ст. 22–29); «VI. Досудове провадження» (ст.ст. 30–35); «VII. Судовий розгляд» (ст.ст. 36–54); «VIII. Вирок» (ст.ст. 55–58а); «IX. Перегляд справ військових судів» (ст.ст. 59–76а); «X. Каральні статті» (ст.ст. 77–134, 136); «XI. Різні положення» (ст. ст. 135, 137–140); «XII. Військово-Апеляційний Суд» (ст.ст. 141–146).

Норми військово-пенітенціарного характеру окремо не дефіренційовані, а представлені в різних частинах цього джерела.

Найбільш важливі з них:

- визначають основні терміни, що вживаються в законі (ст. 1);
- називають коло осіб, до яких можуть застосовуватися військові покарання (ст. 2);
- забороняють застосування покарання до суду (ст. 3);
- встановлюють строки давності і декларують принцип застосування покарання за один і той же злочин тільки один раз (ст.ст. 43, 44);
- проголошують загальні принципи призначення і виконання покарання (ст.ст. 55–58а);
- встановлюють право Президента США видавати пенітенціарні нормативні акти і делегувати ці повноваження нижчестоящим воєначальникам (ст.ст. 36, 140 Кодексу).

ЕКВЮ США застосовується в сукупності з «Керівництвом для військових судів» (Manual for Courts-Martial) і підзаконними актами вищого військового командування – Президента, міністра оборони, міністрів видів збройних сил. «Керівництво для військових судів США» – нормативно-правовий акт, прийняття, а також періодичний перегляд якого, здійснюються Президентом. Керівництво регулює багато кримінально-правових питань, в тому числі інститут покарання, що дозволяє при формальному збереженні стабільності ЕКВЮ США проводити гнучку державну політику у сфері виконання покарань відносно військовослужбовців, оперативно впливати на діяльність військових судів, надаючи їй потрібний напрямок без попереднього обговорення і голосування у Конгресі.

На період війни верхні межі санкцій, що передбачають покарання у виді позбавлення волі, автоматично скасовуються, і при винесенні вироків військові суди керуються тільки своїм внутрішнім переконанням.

Система покарань визначена у кримінальному законодавстві США по-іншому, ніж у законі про кримінальну відповідальність нашої держави. Зокрема ЕКВЮ США не містить окрему статтю, в якій зазначаються усі покарання на кшталт ст. 51 КК України. Окрім того, вид покарання, який може бути призначений особі, залежить не від категорії військовослужбовця (наприклад, тримання у дисциплінарному батальйоні може бути призначене лише військовослужбовцю строкової служби, проте останнім не можуть бути призначені громадські роботи або обмеження волі), а від органу, який розглядає справу.

Також, слід мати на увазі, що ЕКВЮ США не містить визначення покарання. У ст. 55 Кодексу лише зазначається, що тілесні покарання, клеймо або татування на тілі, або будь-які інші жорстокі або незвичайні покарання, не можуть бути призначені військовим судом [7]. Таким чином, різниця між дисциплінарним проступком і злочином є досить невизначеною.

Так, відповідно до п. «а» ст. 15 ЕКВЮ США військовослужбовець, який вчинив правопорушення і на якого командиром накладене дисциплінарне стягнення (так зване Non-Judicial Punishment, дослівно «позасудове покарання»), може його оскаржити шляхом вимагання судового розгляду військовим судом [2]. Проте, якщо справу військовослужбовця будуть розглядати у судовому порядку, йому може бути призначене більш тяжке покарання. Таким чином, покарання залежить не тільки від суспільної небезпечності діяння, яке вчинив військовослужбовець, але й від органу, який розглядає справу. До речі, військовий суд, може призначити у якості покарання і «позасудове покарання», яке у такому випадку не можна назвати дисциплінарним стягненням у нашому розумінні.

Отже, задля того, щоб розібратися, які саме покарання можуть бути призначені військовослужбовцям, необхідно визначитися із суб'єктами, які можуть призначати покарання.

Як зазначає В. Шуров, дисциплінарна практика у Збройних Силах США здійснюється за двома взаємопов'язаними напрямками: судовому (при вчиненні серйозного порушення) та адміністративному (дисциплінарному), коли мова йде про менш серйозні проступки [18, с. 183].

Відповідно до п. «б» ст. 15 ЄКВЮ США будь-який командуючий офіцер може винести своєму підлеглому зауваження або догану. Окрім того, на додаток або замість цього стягнення він може призначити «позасудові покарання». Підпорядкованому офіцеру він має право призначити покарання у виді незвільнення з розташування частини, з чи без виконання службових обов'язків не більш ніж на 30 календарних днів.

Командуючий офіцер, який має право скликати загальний військовий суд або командир генеральського чи адміральського чину, може призначити офіцерам наступні покарання:

- 1) казармений арешт (arrest) не більш ніж на 30 календарних днів;
- 2) стягнення не більше половини одного грошового забезпечення за місяць впродовж двох місяців;
- 3) незвільнення з розташування частини, з чи без відсторонення від виконання службових обов'язків не більше, ніж на 60 календарних днів;
- 4) затримання не більше, ніж половини одномісячного грошового забезпечення щомісячно протягом трьох місяців.

Також командуючий офіцер може застосовувати до військовослужбовців неофіцерського складу наступні покарання:

- 1) у разі призначення особі, що приписана за чи знаходиться на судні, суворий режим тримання на гауптвахті (confinement on bread and water, що можна дослівно перекласти як «тримання під вартою на хлібі та воді») або зменшення раціону не більш ніж на три календарних днів;
- 2) дисциплінарний арешт (correctional custody) не більш ніж на сім календарних днів;
- 3) стягнення не більше семиденного грошового утримання;

- 4) зниження до наступної категорії грошового утримання нижчого звання, якщо категорія, з якої знижено знаходиться в межах повноважень офіцера, що призначив зниження або будь-якого підлеглому офіцера того, хто призначив зниження, щодо зміни категорії;
- 5) додаткові обов'язки, включаючи наряд на виконання господарських робіт або інші обов'язки, не більш ніж на 14 календарних днів;
- 6) незвільнення з розташування частини, з чи без відсторонення від виконання службових обов'язків не більш ніж на 14 календарних днів;
- 7) затримання не більше, ніж чотирнадцятиденного грошового утримання.

Командуючий офіцер у званні майору чи капітан-лейтенанту або вище може застосовувати до військовослужбовців неофіцерського складу наступні покарання:

- 1) у разі призначення особі, що приписана за чи знаходиться на судні, суворий режим утримання на гауптвахті або зменшення раціону не більше, ніж на три календарних днів;
- 2) дисциплінарний арешт не більш ніж на 30 календарних днів;
- 3) стягнення не більше половини одного місячного грошового забезпечення протягом двох місяців;
- 4) зниження до найнижчої або будь-якої проміжної категорії грошового утримання, якщо категорія, з якої знижено знаходиться в межах повноважень офіцера, що призначив зниження або будь-якого підлеглому офіцера того, хто призначив зниження, щодо зміни категорії, але військовослужбовець, що відноситься до категорії грошового утримання вище E-4 не може бути понижено більш ніж на дві категорії грошового утримання;
- 5) додаткові обов'язки, включаючи наряд на виконання господарських робіт або інші обов'язки, не більш ніж на 45 календарних днів;
- 6) незвільнення з розташування частини, з чи без відсторонення від виконання службових обов'язків не більш ніж на 60 календарних днів;

7) затримання не більше половини одного місячного грошового забезпечення щомісячно протягом трьох місяців [2].

Проведення у суді першої інстанції відрізняється залежно від виду військового суду. Військові суди першої інстанції бувають трьох видів: дисциплінарні військові суди (summary court martial), спеціальні військові суди (special court martial) та загальні військові суди (general court martial) [11, с. 5]. Усі ці суди завжди ad hoc, тобто утворюються наказом командира для розгляду конкретної справи [17, с. 33].

Зазначимо, що не усі вчені притримуються такої класифікації судів. Наприклад, В. Шуров виділяє наступні типи судів першої інстанції: дисциплінарний трибунал, особливий трибунал та загальновійськовий трибунал [18, с. 184]. Хоча, в подальшому використовуються і такі терміни як, наприклад, «загальний військовий суд». Слід зазначити, що така позиція потребує деяких уточнень. Так, у ст. 21 ЄКВЮ США йдеться про те, що юрисдикція військових суддів не є виключною. Альтернативною юрисдикцією володіють військові трибунали (military tribunals), які наділені повноваженнями судити військових злочинців за законами війни, та інші органи (наприклад, військові комісії тощо) [6]. Отже, ототожнювати військові суди і трибунали неможна.

Дисциплінарний військовий суд утворюється у з'єднанні, частині, батальйоні та окремих роті. Для ведення судочинства командир призначає офіцера та його помічників. Якщо в окремому підрозділі є тільки один офіцер, то він сам розглядає справу та виносить відповідні вироки [13, с. 61]. Як правило, звання такого офіцера є не нижчим за капітана [11, с. 6]. Військовий суддя у дисциплінарному судді називається суддею-адвокатом (judge advocate). Таку назву він отримав, оскільки одночасно виступає у якості як обвинувача так і захисника [13, с. 61]. Тобто військовий захисник обвинуваченому не призначається (за виключенням Військово-Повітряних Сил США, де склалася практика призначення військових захисників і у дисциплінарних військових судах). Обвинувачений може клопотатися про те, щоб його інтереси за його рахунок представляв цивільний юрист, проте «військова необхідність» зазвичай перешкоджає цьому [11, с. 6]. Але слід зауважити, що

в цьому випадку командир, який видав наказ про проведення суду за відсутності захисника, повинен представити «докладний письмовий рапорт, що додається до протоколу, з викладенням причин, за якими надання захисника виявилось неможливим» [16, с. 42].

Відповідно до ст. 20 ЄКВЮ США дисциплінарний суд не має права розглядати справи відносно офіцерів, кадетів, курсантів авіаційної школи та гардемаринів. Жодна особа, стосовно якої дисциплінарні військові суди мають юрисдикцію, не може бути притягнена до судового процесу у дисциплінарному військовому суді, якщо вона не згодна з цим. Якщо обвинувачений подає протест щодо розгляду у дисциплінарному військовому суді, розгляд може бути проведений у спеціальному або загальному військовому суді [5].

Виходячи зі змісту ст. 20 ЄКВЮ США дисциплінарний військовий суд може призначити ті ж покарання, що й командуючі офіцера, а також покарання у виді короткострокового позбавлення волі строком до 30 днів. Окрім того, верхня межа покарання у виді відрахувань з грошового забезпечення військовослужбовців підвищена до двох третин [5].

Спеціальний військовий суд утворюється у складі не менше трьох членів (присяжних). Зазвичай призначається і головуєчий військовий суддя, який на прохання обвинуваченого може розглянути справу і одноособово. Якщо головуєчий військовий суддя не призначається, то із членів суду (присяжних) призначається головуєчий [11, с. 6]. Із числа офіцерів-юристів юридичної служби армії США призначаються обвинувач і захисник. Обвинувачений може відмовитися від послуг захисника на користь іншого офіцера-захисника або цивільного захисника, але за власний рахунок.

Спеціальний суд наділений повноваженнями призначити ті ж покарання, що й дисциплінарний військовий суд. Проте верхня межа таких видів покарань як позбавлення волі та залучення до господарських робіт збільшена відповідно до 6 та 3 місяців. Ст. 19 ЄКВЮ передбачає такий вид покарання, що може призначатися цим видом суду, як звільнення з дисциплінарних причин або негідну поведінку (bad-conduct discharge). Призначення цього виду покарання характеризується

ускладненою судовою процедурою. Звільнення за негативну поведінку не може бути присуджене поки не зроблена повна фіксація судового процесу, не надані свідчення, не призначений захисник для представлення обвинуваченого, що має певну кваліфікацію, та поки до складу суду не призначений головуючий військовий суддя, окрім визначених ЄКВЮ випадків [4].

Загальному військовому суду притаманні усі ознаки спеціального. Проте до складу суду обов'язково має бути включений головуючий та 5 членів суду (присяжних). Загальний суд має право призначати усі види покарань та розглядати усі категорії справ відносно військовослужбовців. Загальним судом може бути призначене покарання у виді позбавлення волі більше, ніж на 6 місяців, а також довічне позбавлення волі. Згідно ст. 18 ЄКВЮ США їм також може бути призначене покарання у виді смертної кари. Серед особливих видів покарань, які може призначити виключно загальний військовий суд, є також звільнення (dismissal) та звільнення з позбавленням прав та привілеїв або звільнення з негативним відгуком (dishonorable discharge) [3].

- 1) короткостроковий казарменний арешт;
- 2) короткостроковий суворий арешт на кораблі або короткострокове зменшення раціону харчування;
- 3) короткостроковий дисциплінарний арешт;
- 4) щомісячне відрахування частини грошового забезпечення;
- 5) зниження категорії грошового утримання;
- 6) додаткові обов'язки, включаючи наряд на виконання господарських робіт, на певний строк;
- 7) строкове незвільнення з розташування частини, з чи без відсторонення від виконання службових обов'язків;
- 8) затримання частини грошового забезпечення;
- 9) короткострокове позбавлення волі;
- 10) звільнення за негідну поведінку;
- 11) звільнення;
- 12) звільнення з негативним відгуком;
- 13) позбавлення волі;

14) довічне позбавлення волі;

15) страта.

Отже, за ЄКВЮ США можна виділити 14 видів покарань для засуджених військовослужбовців. З них 3 є різновидами арешту (аналог серед спеціальних видів покарань, передбачених КК України – арешт з триманням на гауптвахті), 3 майнові види покарання, пов'язані із відрахуванням, зниженням або затримкою виплати грошового забезпечення (найближчий аналог за КК України – службові обмеження для військовослужбовців), 1 – передбачає накладання на засудженого військовослужбовця додаткових обов'язків (аналог у правовій системі України – господарські роботи, які можуть застосовуватися для військовослужбовців, крім строкової служби), 1 є строковим незвільненням з розташування частини, з чи без відсторонення від виконання службових обов'язків (аналог додаткового покарання – позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю), 1 є короткостроковим позбавленням волі (аналог – тримання у дисциплінарному батальйоні), 3 види звільнення (найближчий аналог додаткового покарання позбавлення військового звання), позбавлення волі і довічне позбавлення волі (різниця полягає у тому, що засуджені військовослужбовці у США, відбувають ці види покарання, як правило, у спеціальних військових установах, що виконують покарання), страта (є забороненою у нашій державі).

Порядок арешту (висновку особи під варту) регулюється ст.ст. 7–15 ЄКВЮ США; Кодекс розмежовує поняття арешту, обмеження волі й взяття під варту. Так, наприклад п. «с» ст. 7 ЄКВЮ США прямо вказує на повноваження осіб начальницького складу брати під арешт осіб, які брали участь у заворушеннях і заколотах, а п. «b» ст. 9 цього Кодексу визначає, що арешт і взяття під варту здійснюються на підставі наказу вищестоящего офіцера. Гарантією від незаконного арешту й взяття під варту є формулювання п. «d» ст. 9 ЄКВЮ США: «Ніхто не може бути підданий арешту та / або взяттю під варту без достатніх на те підстав»; слід, однак, як правильно зазначає І. М. Романова, що в цій нормі йдеться про дисциплінарний арешт, оскільки згідно ст. 10 Кодексу особа, яка піддана арешту внаслідок підозри в злочині, за який вона має постати перед військовим судом, має

бути негайно повідомлена про те, в чому вона обвинувачується, і постати перед судом у зв'язку з пред'явленим їй обвинуваченням або ж підлягає звільненню з-під варти [12, с. 573].

ЄКВЮ США містить низку гарантій прав осіб, які утримуються під вартою, у тому числі і особливих гарантій, пов'язаних зі статусом військовослужбовця: так, наприклад, відповідно до ст. 12 жодний військовослужбовець Збройних Сил не може бути триматися під вартою у безпосередній близькості з полоненими ворогами чи іншими іноземними громадянами, які не є військовослужбовцями Збройних Сил (за нашим законодавством це називається «роздільним триманням») [1]; ст. 13 Кодексу забороняє піддавати осіб, які утримуються під арештом, іншим покаранням або поведженню, більш суворому, ніж «цього вимагають обставини», однак ця ж стаття дозволяє застосовувати до поміщених під арешт незначні покарання за порушення дисципліни у період перебування під вартою.

У цілому аналіз норм ЄКВЮ США показує, що поняття арешту військовослужбовців трактується законом досить широко і передбачає не тільки взяття під варту з метою пред'явлення обвинувачення до моменту, коли заарештований постане перед судом, але й арешт за дисциплінарні проступки; проте слід зауважити, що ні в тому ні в іншому випадку для поміщення особи під арешт не потрібно судового рішення – підставою для взяття особи під арешт є наказ вищого офіцера, переданий начальнику місця тримання під вартою або особі, яка замінює його, і доведений до відома особи, яка береться під арешт. Крім того, не зазначений момент, коли особі, фактично поміщеній під арешт, має бути пред'явлено обвинувачення: норми ЄКВЮ США містять заборону на тримання під вартою особи, обвинувачення якій не пред'явлено, хоча б вона фактично і підозрювана у вчиненні злочину, але при цьому не вказують ні конкретного строку, протягом якого обвинувачення пред'являється, ні строку, після закінчення якого ця особа повинна бути звільнена з-під варти. Гарантії ж «достатності підстав» для тримання особи під арештом Кодексом не визначені [12, с. 574].

Вирок у виді позбавлення волі, винесений військовим судом або іншим військовим трибуналом, не-

залежно від того, чи включає вирок розжалування або звільнення, і чи дійсно розжалування або звільнення були виконані, може бути приведений у виконання шляхом ув'язнення у будь-якому місці позбавлення волі, що підпорядковується будь-якому виду Збройних Сил або в будь-якій карній чи виправній установі під контролем Сполучених Штатів, або якими США може користуватися. Особи, таким чином позбавлені волі в карній чи виправній установі, що не знаходиться під контролем одного з видів Збройних Сил, піддаються тій самій дисципліні і режиму, як особи, ув'язнені або передані судами Сполучених Штатів штату, території, округу Колумбії, або місцю, в якому розташований заклад [8].

Рядові і сержанти, засуджені дисциплінарним або спеціальним судом, зазвичай відбувають покарання у виправно-підготовчих центрах. Засуджені на тривалі строки направляються у військову в'язницю [13, с. 62].

Незазначення слів «господарські роботи» у будь-якому вироку військового суду, що присуджує покарання у виді позбавлення волі, не позбавляє орган, що виконує цей вирок, права призначати господарські роботи як частину покарання [8].

Щодо покарання у виді звільнення. Взагалі у Збройних Силах США існують п'ять видів звільнення рядового, сержантського і уорент-офіцерського складу: «звільнення з похвальним відгуком», що є заохоченням за відмінне несення військової служби; «звільнення на загальних підставах», тобто після закінчення терміну служби; «звільнення за рішенням командування через непридатність до служби»; «звільнення за негідну поведінку», а також «звільнення з негативним відгуком» [13, с. 62]. Останні два види звільнення можуть призначатися лише за вирокком спеціального або загального військового суду. Незважаючи на деякі нюанси в процедурі та наслідки такого покарання, вони в армійському сленгу називаються однаково: «звільнення з ганьбою» [17, с. 72]. І той, і інший варіант означають, що вигнаний позбавляється всіх пільг і переваг виступу, а також і пенсії, якщо вона йому призначається. Таких засуджених військовослужбовців в подальшому можуть не взяти на роботу [13, с. 62].

Кожному військовослужбовцю при звільненні зі Збройних Сил видається посвідчення (сертифікат). У ньому вказується, за якою з п'яти перерахованих підстав він звільнений [13, с. 62].

До офіцерів чи уорент-офіцерів, які займають офіцерські посади «звільнення з ганьбою» не застосовується. Проте, при вчиненні ними тяжкого чи особливо тяжкого загальнокримінального злочину, до них може бути застосовано у якості виду покарання так зване звільнення офіцера [15, с. 356].

Отже, Єдиним кодексом військової юстиції США передбачена досить розгалужена система спеціальних покарань, що призначаються судом військовослужбовцям. У період військово-правової реформи, зокрема поступового повного переходу Збройних Сил на контрактну форму комплектування, актуальними постають питання використання позитивного іноземного досвіду щодо впровадження альтернативних видів спеціальних покарань відносно військовослужбовців та практики їх виконання.

У цьому аспекті було б доцільно запровадити такі види покарання, як «звільнення з ганьбою» (звільнення з негативним відгуком та за негідну поведінку), звільнення офіцера та короткострокове позбавлення волі у спеціальному військово-

пенітенціарному закладі (замість тримання у дисциплінарному батальйоні).

Поява у якості спеціального виду покарання у національній правовій системі України так званого «звільнення з ганьбою» створило би ефективний превентивний механізм щодо запобігання злочинності серед військовослужбовців. До таких висновків можна прийти виходячи з наступного. Як відомо, на строкову службу до лав Збройних Сил України особи, як правило, йдуть з метою подальшої роботи у правоохоронних органах. У цьому аспекті важливого значення набуває характеристика проходження особою військовою служби його командуванням. Отже, із запровадженням інституту «звільнення з ганьбою» у командира з'являються додаткові важелі впливу на поведінку військовослужбовця строкової служби.

Враховуючи перспективи запровадження інституту кримінальних проступків у якості кримінальних стягнень за військові кримінальні проступки до засуджених військовослужбовців можливо було б запровадити короткостроковий казарменний або дисциплінарний арешт з триманням на гауптвахті строком до 10 діб. Покладення додаткових обов'язків, включаючи наряд на виконання господарських робіт, незвільнення з розташування частини та затримання частини грошового забезпечення також можуть бути розглянуті як окремі види кримінальних стягнень.

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Uniform Code of Military Justice: Article 12. "Confinement with enemy prisoners prohibited" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucmj.us/sub-chapter-2-apprehension-and-restraint/812-article-12-confinement-with-enemy-prisoners-prohibited>
2. Uniform Code of Military Justice: Article 15. "Commanding officer's non-judicial punishment" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucmj.us/category/sub-chapter-3-non-judicial-punishment>
3. Uniform Code of Military Justice: Article 18. "Jurisdiction of general courts-martial" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucmj.us/sub-chapter-4-court-martial-jurisdiction/818-article-18-jurisdiction-of-general-courts-martial>
4. Uniform Code of Military Justice: Article 19. "Jurisdiction of special courts-martial" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucmj.us/sub-chapter-4-court-martial-jurisdiction/819-article-19-jurisdiction-of-special-courts-martial>
5. Uniform Code of Military Justice: Article 20. "Jurisdiction of summary courts-martial" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucmj.us/sub-chapter-4-court-martial-jurisdiction/820-article-20-jurisdiction-of-summary-courts-martial>
6. Uniform Code of Military Justice: Article 21. "Jurisdiction of courts-martial not exclusive" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucmj.us/sub-chapter-4-court->



- martial-jurisdiction/821-article-21-jurisdiction-of-courts-martial-not-exclusive
7. Uniform Code of Military Justice: Article 55. "Cruel and unusual punishments prohibited" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucmj.us/sub-chapter-8-sentences/855-article-55-cruel-and-unusual-punishments-prohibited>
  8. Uniform Code of Military Justice: Article 58. "Execution of confinement" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucmj.us/sub-chapter-8-sentences/858-article-58-execution-of-confinement>
  9. Военно-уголовное право : учебник / [под ред. Х. М. Ахметшина, О. К. Зателепина]. – М. : За права военнослужащих, 2008. – 382 с.
  10. Конституция Соединённых Штатов Америки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ru.wikisource.org/wiki/Конституция\\_Соединённых\\_Штатов\\_Америки](http://ru.wikisource.org/wiki/Конституция_Соединённых_Штатов_Америки)
  11. Петухов, Н. А. Военные суды в современном мире (Сравнительно-правовой анализ) / Н. А. Петухов, Н. А. Шулепов. – М. : Верховный Суд РФ ; Военная коллегия, 2003. – 344 с.
  12. Романова И. М. Заключение под стражу военнослужащих в США и России : сравнительно-правовой анализ / И. М. Романова // Российский военно-правовой сборник «За права военнослужащих». – № 9. – 2007. – С. 572–575.
  13. Сапронов А. Т. Дисциплинарная практика в Вооруженных Силах США // Военная мысль. – 1990. – № 2. – С. 61–68.
  14. Теоретические основы совершенствования военно-уголовного законодательства с использованием опыта зарубежных стран : монография / В. В. Сидорин, Н. А. Шулепов. – М. : Акад. ФПС России, 2000. – 194 с.
  15. Толкаченко А. А. Правовые основы исполнения уголовных наказаний применяемых к военнослужащим : дис. ... докт. юрид. наук : 20.02.03 / Толкаченко А. А. – М., 1997. – 490 с.
  16. Траск Дэвид Ф. Демократия и оборона : гражданский контроль над армией в Соединенных Штатах / Д. Ф. Траск ; ред. Х. Синкотт, Д. С. Холден. – Нью-Йорк : Информационное агентство Соединенных Штатов, 1993. – 48 с.
  17. Штейнберг М. Преступление и наказание в армии США // Русский базар. – 16–23 грудня 2004. – № 52 (452). – С. 30–33.
  18. Шуров В. Дисциплинарная ответственность в вооруженных силах зарубежных государств / В. Шуров // Право и жизнь. – № 5 (122). – 2008. – С. 182–188.